

ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา

สุเทพ สารบรรณ¹, นพดล อินปิง², สิริกานดา คำแก้ว³

ข้าราชการบำนาญ¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา^{2,3}

Local Community’s Ability for Promoting Ecotourism in the Area of Wat Tilok-Aram, Muang District, Phayao Province

Suthep Sarabun¹, Noppadon Inping², Sirikanda Khamkaew³

Retired Official¹, Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus^{2,3}

Article Info

Vol. 1 No. 1 (Jan-Apr 2021)

Research Article

Article History:

Received 6 Mar 2021;

Revised 15 Mar 2021;

Accepted 16 Mar 2021

คำสำคัญ:

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์;

วัดติโลกอาราม;

ศักยภาพชุมชน;

ศักยภาพท้องถิ่น;

โบราณสถาน

Corresponding Author,

E-mail: suthep2503

@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอารามกัวนพะเยา อำเภอเมืองพะเยา เป็น การวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตจังหวัดพะเยาและนักท่องเที่ยว ทั่วไปตั้งแต่อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 384 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน รวมถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 8 รูป/คน การ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานสำหรับวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เนื้อหา รวมถึงการจำแนก ชนิดข้อมูลโดยการจัดระเบียบข้อมูล ที่ความและสรุปผลการศึกษสำหรับวิธีวิจัย เชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย 195 คน อายุ 21-30 ปี 127 คน สถานภาพโสด 182 คน การศึกษาระดับปริญญาตรี 116 คน นักเรียน/ นักศึกษา 83 คน รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท 170 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน ภาคเหนือ 295 คน การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม มีความคิดเห็นทั้งสามด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$) ถ้าพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านคุณค่า อยู่ในระดับปาน กลาง ($\bar{X} = 3.27$) 2) ด้านแหล่งท่องเที่ยวและการเข้าถึง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$) 3) ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.91$) องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) ด้าน พื้นฐานของนักท่องเที่ยวที่มีความห่วงหาพันและต้องการรักษาสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติของวัดติโลกอารามและรู้สึกพึงพอใจในด้านการเดินทางและสถานที่พัก อาศัย 2) ด้านการรองรับ บริเวณวัดติโลกอารามมีกิจกรรมล่องเรือเวียนเทียนกลาง น้ำในวันสำคัญทางศาสนา หน่วยงานต่าง ๆ อดหนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม 3) ด้านปัจจัยสนับสนุน ควรติดต่อหน่วยงานทุกภาคส่วนให้ร่วมมือจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4) ด้านการส่งเสริม ควรจัดแสดงศิลปะพื้นบ้านบริเวณแหล่ง ท่องเที่ยววัดติโลกอาราม ซึ่งเหมาะแก่การประกอบกิจกรรมและการออกกำลังกาย

Keywords:

Ecotourism;
Wat Tilok-Aram;
Community's Ability;
Local Ability;
Archaeological Site

Abstract

The objective of this research aims to study the ability of local community to promote ecotourism in Wat Tilok-Aram area, Phayao Province. A research is done based on a mixed methodology. The research is conducted by questionnaire and structured interview. The target population is the people who live in Phayao Province and more than 18 years old tourists, with a total of 384 people being selected by using Krejcie and Morgan formula for determining sample size. Another 8 persons are selected as the key informants. The data analysis is done using descriptive statistics such as mean, percentage, standard deviation for a quantitative research; and using content analysis for a qualitative research, including typological analysis through data organizing, interpreting, and summarizing.

The results of this study show that 195 people of respondents are men. The number of 127 people is among 21 to 30 years old. Those who are unmarried about 182 people. Those who are graduated about 116 people. Those who are student about 83 people. Those who have average income below 10,000 Bath about 170 people. 295 people of them live in the northern of Thailand. The study of community's ability for promoting ecotourism in the area of Wat Tilok-Aram, all 3 opinions, is at average level ($\bar{X} = 3.08$). If it is considered each aspect, it is found that 1) value aspect is at average level ($\bar{X} = 3.27$). 2) Tourist resources and residence are at average level ($\bar{X} = 3.07$). 3) The community's ability supported by related organizations is at average level ($\bar{X} = 2.91$). The new body of knowledge indicates that 1) the basic factor: the tourists are tenacious and need to preserve the natural environment of Wat Tilok-Aram. In addition, they feel satisfied with travel and accommodation. 2) Accommodate/service place factor: in the area of Wat Tilok-Aram, there is a circulating boat cruise in the middle of the lake to worship the Buddha and various organizations help to support the budget for many activities. 3) Tourism support factor: it should contact the organization to perform ecotourism activities in cooperation with all agencies. 4) Tourism promotion factor: it should exhibit the folk arts in the area of Wat Tilok-Aram which is an area suitable for activities and exercise.

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม จึงเป็นเหตุให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดถูกทำลายไปและทำให้ความสมดุลทางธรรมชาติเกิดความเสียหาย (สุรเชษฐ์ เชษฐมาต, 2539: 1) ดังนั้น การบูรณะโบราณสถานจึงเป็น

การอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น การจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของปัญหาสิ่งแวดล้อม โบราณสถานและโบราณวัตถุ ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นได้เอง แต่เป็นทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้สติปัญญาและความรู้ความสามารถสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมดหรือดัดแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในสมัยนั้น ๆ สถานที่และสิ่งของเหล่านั้นเมื่อตกทอดเป็นมรดกมาถึงคนรุ่นต่อมาก็กลายเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ เช่นเดียวกับอาคารและวัตถุที่ถูกสร้างขึ้นสมัยนี้ก็เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุในอนาคตต่อไป ฉะนั้น โบราณสถานและโบราณวัตถุจึงเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บอกความเป็นมาของบรรพบุรุษและพัฒนาการของผู้สร้างสมัยก่อน ส่วนการอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไป การอนุรักษ์และการพัฒนาจึงเป็นหลักการที่ต่อเนื่องกัน

ประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญในการอนุรักษ์สถานที่และสิ่งของโบราณอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2466 โดยเป็นภาระงานของกรมการหอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร ต่อมาได้โอนให้แก่แผนกโบราณคดีของราชบัณฑิตยสภาเมื่อปี พ.ศ. 2469 ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจึงโอนมาอยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร โดยได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2478 ในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 กำหนดให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจในการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยเล็งเห็นคุณค่าด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีและโบราณสถานที่มีการก่อสร้างมากกว่า 50 ปี หากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 ถึงปัจจุบัน กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานหลายประเภททั่วราชอาณาจักรไทยจำนวนกว่า 2,000 แห่ง ทั้งที่เป็นวัง วัด โบสถ์ เจดีย์ สถานที่ราชการ สะพาน ย่านชุมชน แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ ฯลฯ ถึงกระนั้นก็ยังมียังมีอาคารบ้านเรือน ย่านชุมชนและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่จัดเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี สถาปัตยกรรม โบราณคดีและภูมิปัญญาไทยที่ยังมิได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนมากกว่า 6,000 แห่ง (พัลลภ กฤตยานวัช, 2554: 6)

ดังนั้น รัฐบาลควรให้ความสำคัญในด้านงบประมาณในการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งนอกจากจะเป็นโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว ควรให้ความสำคัญกับอาคารที่อยู่อาศัยและย่านชุมชนที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนด้วย มิฉะนั้น สิ่งเหล่านี้ก็จะทรุดโทรมหรือถูกรื้อถอนไป ทำให้มรดกของชาติหายไปจากชุมชนจนไม่สามารถฟื้นฟูได้ รัฐบาลจึงควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันการศึกษา สมาคม มูลนิธิ องค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เจ้าของโบราณสถานและประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมมีสิทธิในการช่วยกันขึ้นทะเบียน (เช่น โครงการจัดทำทะเบียนอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในระบบออนไลน์ของสมาคมสถาปนิกสยามฯ) การอนุรักษ์การบูรณปฏิสังขรณ์และการบริหารจัดการโบราณสถานประเภทต่าง ๆ ให้เป็นระบบ มีประสิทธิภาพและก่อประโยชน์แก่ชุมชนสังคมและประเทศชาติมากขึ้น ทั้งด้านการปลูกจิตสำนึกให้รักมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การสร้างแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ในท้องถิ่น นอกจากนี้ รัฐบาลควรมีมาตรการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการสนับสนุนทางการเงินโดยตรงและการสร้างจุดใจ เช่น การให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากรโดยการหักลดหย่อนภาษีอากรหรือการยกเว้นภาษีบางชนิดแก่เจ้าของหรือผู้บริจาคเงินเพื่อการอนุรักษ์ (พัลลภ กฤตยานวัช, 2554: 7)

ดังที่กล่าวมา วัดติโลกอารามเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งที่จมอยู่ในกว๊านพะเยา เป็นวัดที่พระเจ้าติโลกราชแห่งราชอาณาจักรล้านนาโปรดให้พระยาอุทิศิระ เจ้าเมืองพะเยา สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. 2019-2029 ใน

บริเวณที่เรียกว่า บวกสี่แจ่ง วัดแห่งนี้ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกซึ่งถูกค้นพบในวัดร้างกลางกว๊านพะเยาหรือในบริเวณหนองเต่า จากข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกทำให้ทราบว่า วัดนี้มีอายุเก่าแก่มากกว่า 500 ปี สร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ วัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพราะเป็นวัดที่มีผู้ปกครองเมืองพะเยาได้สร้างถวายเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแก่พระเจ้าติโลกราช ในฐานะทรงเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอาณาจักรล้านนา สาเหตุที่วัดติโลกอารามจมอยู่ในกว๊านพะเยาเนื่องจากในปี พ.ศ. 2482 กรมประมงสร้างประตูกั้นน้ำในกว๊านพะเยาเพื่อกักเก็บน้ำ จึงทำให้บริเวณกว๊านพะเยาที่แต่เดิมเป็นชุมชนโบราณและมีวัดอยู่เป็นจำนวนมากต้องจมน้ำ (พระธรรมวิมลโมลี (ปวง ธรรมปญญมหาเถร), 2542: 78)

ในอดีตพื้นที่กว๊านพะเยาเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากเทือกเขาไหลลงมาเป็นลำห้วย ลำธาร แม่น้ำและกลายเป็นหนองน้ำเล็กใหญ่ ในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนมีนาคมถึงมิถุนายนของทุกปี ปริมาณน้ำจะลดลงทำให้ชาวบ้านสามารถใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์และเป็นเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างตัวเมืองกับหมู่บ้านรอบ กว๊านพะเยา เมื่อหลายร้อยปีพื้นที่บริเวณกว๊านพะเยาเป็นชุมชน หมู่บ้านและเป็นที่ตั้งหลายวัด หนึ่งในนั้น คือ วัดติโลกอาราม ในปัจจุบันวัดแห่งนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดพะเยาที่สร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการในละแวกนั้น แม้ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะลดจำนวนลงและรายได้ของผู้ประกอบการไม่เพียงพอก็ตาม แต่การอนุรักษ์วัดติโลกอารามก็มีความจำเป็นที่ต้องช่วยกันทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการรักษาโบราณสถานดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงศึกษาวิเคราะห์โดยมุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับความต้องการและความพร้อมของประชาชนในการเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โบราณสถานวัดติโลกอาราม อำเภอเมืองพะเยา โดยพิจารณาเห็นว่า ชุมชนละแวกกว๊านพะเยาหรือแม้กระทั่งนักท่องเที่ยวมีศักยภาพในด้านการพัฒนาชุมชนของตนเอง เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติและศาสนสถานมายาวนาน ส่วนนักท่องเที่ยวที่เลือกมาที่นี่ก็เพราะธรรมชาติของกว๊านและการไหว้พระ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาแนวคิดด้านศักยภาพชุมชนท้องถิ่นจากประชาชนและนักท่องเที่ยวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม กว๊านพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

1) รูปแบบการวิจัย เป็นวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมุ่งเน้นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านความต้องการและความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและข้อเสนอแนะของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมืองพะเยา

2) ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ประชาชนในเขตจังหวัดพะเยาและนักท่องเที่ยวทั่วไปจำนวน 384 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) กล่าวคือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 384 คน ต่อขนาดประชากร 100,000 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 8 รูป/คน ประกอบด้วย 1) พระเทพญาณเวที เจ้าคณะจังหวัดพะเยา รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เจ้าอาวาสวัดศรีอุโมงค์คำ จังหวัดพะเยา 2) พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ภิรมโม), ผศ.ดร. ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าคณะอำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา 3) นางจรรุวรรณ โปษยานนท์ รองคณบดีคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา 4) นายสันธิราช นามเหล สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา 5) นายประสัท ชาวเวียง นักวิชาการศาสนาชำนาญการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา 6) นายสงกรานต์ บุญช่วย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา 7) นางนภสมณ ทวีกุล สำนักงานเทศบาลเมืองพะเยา 8) นางพิยะดา ฟ้าแลบ เจ้าของร้านอาหาร(ร้านแสงตะวัน) ถนนชายกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา

3) เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประการ ตามประเภทของการวิจัย ดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบตามกระบวนการของการสร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และถิ่นที่อยู่ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ 2) ด้านความพึงพอใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มายังอำเภอเมืองพะเยา ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อำเภอเมืองพะเยา แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านคุณค่า 2) ด้านแหล่งเที่ยวและการเข้าถึง ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยภายนอก 2) ความคิดเห็นในการสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตวัดติโลกอาราม เกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ดังนี้ 5 หมายถึง มากที่สุด 4 หมายถึง มาก 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง น้อย 1 หมายถึง น้อยที่สุด

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด จำนวน 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 บทสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ข้อหลัก ดังนี้ 1) วัดติโลกอาราม มีศักยภาพและมีความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ได้มากน้อยเพียงใด 2) วิธีที่จะทำให้อำเภอเมืองพะเยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวของอนุรักษ์แบบยั่งยืน

ส่วนการสร้างเครื่องมือมีวิธีการ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิด ทฤษฎีและผลงานที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม จากผลงานวิจัยอื่นที่มีลักษณะเหมือนกัน/คล้ายกัน 3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ ถ้ามีข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุง

ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) จำนวน 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่นเครื่องมือหรือแบบสอบถามทุกตอน เช่น ใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) และได้ค่าความเชื่อมั่น 0.87 ถือว่า มีความเชื่อมั่นระดับสูง

4) ขั้นตอนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ (1) การศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย รวมถึงเอกสารของหน่วยงานราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชน (2) การรวบรวมแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัย (3) การจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชน นักท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 384 ตัวอย่าง เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมืองพะเยา (4) การเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ตามคำถามที่ได้จัดเตรียมไว้ จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 8 รูป/คน (5) การตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (6) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยจัดหมวดหมู่ของข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บมาและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง น้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง น้อยที่สุด (7) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทราบถึงข้อมูลบริบทประเด็นที่ศึกษาและกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยการจัดระเบียบข้อมูลตีความและสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ซึ่งได้พบศักยภาพของชุมชนตามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย อันประกอบด้วยการศึกษาเชิงเอกสาร แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีรายละเอียดทั้งห้าตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 50.8 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 33.1 ส่วนใหญ่มีสถานะโสดจำนวน 182 คิดเป็นร้อยละ 47.4 การศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษาจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 170 คิดเป็นร้อยละ 44.3 และส่วนใหญ่มีถิ่นอาศัยในภาคเหนือจำนวน 295 คน คิดเป็นร้อยละ 76.8

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความรู้พื้นฐานเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถแยกตามตาราง ดังนี้

ข้อ	ด้านความรู้ความเข้าใจ	ความรู้ความเข้าใจ (ใช่)		ความรู้ความเข้าใจ (ไม่ใช่)	
		จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
1	การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นวิธีการหวงแหนและรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ	350	91.1	30	7.8
2	การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการคงสภาพแหล่งท่องเที่ยวเดิมไว้ให้มากที่สุด โดยที่ไม่ถูกทำลาย	278	72.4	106	27.6
3	การกระตุ้นจิตสำนึกคนในท้องถิ่น/นักท่องเที่ยวได้ดูแล รักษา ปกป้อง โดยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว เป็นส่วนช่วยในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	286	74.5	98	25.5
4	การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	336	87.5	48	12.5
5	การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำเป็นต้องมีนโยบายและแผนการพัฒนาท่องเที่ยวรองรับ	290	75.5	94	24.5
6	การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และมีชื่อเสียง	344	89.6	40	10.4
7	การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นวิถีชีวิตความ	340	88.5	44	11.5

	เป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนในท้องถิ่นแบบดั้งเดิม				
8	การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน	347	90.4	37	9.6
		N = 384		N = 384	

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ความรู้พื้นฐานในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านความรู้ความเข้าใจ

จากตารางที่ 1 นี้ จะเห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความรู้ความเข้าใจ (ใช่) มากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นวิธีการวางแผนและรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 91.1 2) สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความรู้ความเข้าใจ (ไม่ใช่) มากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการคงสภาพแหล่งท่องเที่ยวเดิมไว้ให้มากที่สุดโดยที่ไม่ถูกทำลาย คิดเป็นร้อยละ 27.6

ข้อ	ด้านความพึงพอใจ	ความพึงพอใจ (เหมาะสม/เพียงพอ/พอใจ)		ความพึงพอใจ (ไม่เหมาะสม/ไม่เพียงพอ/ไม่พอใจ)	
		จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
1	สภาพแวดล้อมโดยรอบ/บริเวณชายกว๊านพะเยา	258	67.2	126	32.8
2	จำนวนที่รองรับขยะมีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว	280	72.9	104	27.1
3	สิ่งปลูกสร้างตลอดแนวชายกว๊านพะเยาในปัจจุบัน	204	53.1	108	46.9
4	ความหลากหลาย/ความสะดวกของเส้นทางคมนาคมในการเดินทาง	321	83.6	63	16.4
5	สถานที่จอดรถ สุขา ที่นั่งพักผ่อน	151	39.3	233	60.7
		N = 384		N = 384	

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ความรู้พื้นฐานในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านความพึงพอใจ

ประเด็นต่อมา เป็นด้านความพึงพอใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มาวัดติโลกอาราม ตามตารางที่ 2 จะเห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับระดับความพึงพอใจ (เหมาะสม/เพียงพอ/พอใจมาก) มากที่สุด คือ ความหลากหลาย/ความสะดวกของเส้นทางคมนาคมในการเดินทาง คิดเป็นร้อยละ 83.6 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับระดับความพึงพอใจ (ไม่เหมาะสม/ไม่เพียงพอ/ไม่พอใจมาก) มากที่สุด คือ สถานที่จอดรถ สุขา ที่นั่งพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 60.7

ตอนที่ 3 ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอารามอำเภอเมืองพะเยา จากการแจกแบบสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผล ดังนี้

ข้อ	1) ด้านวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ท่านชอบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนพะเยาใน	3.47	1.03	ปานกลาง

	ท้องถิ่น			
2	ท่านประทับใจในการทำประมงน้ำจืดกวีวันพะเยา	3.36	1.04	ปานกลาง
3	ท่านประทับใจในการทำประมงน้ำจืดกวีวันพะเยาของชาวพะเยา	3.26	1.16	ปานกลาง
4	ท่านพอใจกับบรรยากาศบริเวณโดยรอบ/ชายกวีวันพะเยา	3.27	1.15	ปานกลาง
5	ท่านมาที่กวีวันพะเยาเนื่องในโอกาสต่างๆ/เทศกาล ประเพณี เช่น ท้องเที่ยว กราบสักการะหลวงพ่อดิลก-เวียนเทียนรอบวัดติโลกอาราม (วัดกลางน้ำ) เทศกาลกินปลาจังหวัดพะเยา	2.67	1.03	ปานกลาง
6	ท่านเห็นว่าควรมีการจัดแสดงศิลปะพื้นบ้าน	4.11	1.00	มาก
	รวม	3.36	1.07	ปานกลาง
	2) ด้านประวัติศาสตร์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7	ท่านเดินทางมาเพื่อชมโบราณสถาน/โบราณวัตถุ เช่น วัดติโลกอาราม (วัดกลางน้ำ) หอวัฒนธรรมนิทัศน์ พิพิธภัณฑ์เวียงพยาว (วัดลี)	3.22	0.98	ปานกลาง
8	ท่านเดินทางมาเพื่อเที่ยวชม/ระลึกถึงความสวยงาม และความเก่าแก่ของโบราณสถานทางประวัติศาสตร์	2.90	0.71	ปานกลาง
9	จังหวัดพะเยามีประวัติศาสตร์ที่ควรแก่การมาเยือน	3.00	1.07	ปานกลาง
10	ท่านชื่นชอบโบราณสถานวัดติโลกอาราม (วัดกลางน้ำ)	3.30	1.15	ปานกลาง
11	บ้านโบราณตามแนวชายกวีวันพะเยาควรแก่การบำรุงรักษา	3.00	1.00	ปานกลาง
	รวม	3.08	0.98	ปานกลาง
	3) ด้านชายกวีวันและน้ำกวีวัน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7	ความสะอาดของน้ำกวีวันและชายกวีวัน	2.80	0.98	ปานกลาง
8	พื้นที่ชายกวีวันเหมาะแก่การประกอบกิจกรรม	3.14	1.13	ปานกลาง
9	พื้นที่ชายกวีวันเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว	3.14	1.01	ปานกลาง
10	ภูมิทัศน์บริเวณชายกวีวันร่มรื่น/น้ำรื่นรมย์	3.16	1.12	ปานกลาง
	รวม	3.06	1.06	ปานกลาง
	4) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
11	ชายกวีวันเหมาะแก่การจัดกิจกรรมนันทนาการ/พบปะกัน	2.92	0.94	ปานกลาง
12	ชายกวีวันเหมาะแก่การจัดงานสร้างสรรค์	2.50	1.02	น้อย
13	การจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น การปลูกต้นไม้ การเก็บขยะ และทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ	3.07	1.01	ปานกลาง
14	กิจกรรมเชิงอนุรักษ์ชายกวีวันควรเป็นกิจกรรม	2.98	1.07	ปานกลาง

	ชมทิวทัศน์ธรรมชาติ เช่น เดินเล่นริมกว๊าน ศึกษาท้องฟ้า/ดาราศาสตร์ ในการตอน กลางคืน			
15	แหล่งท่องเที่ยวชายกว๊านพะยาเหมาะแก่การ ออกกำลังกาย/ปั่นจักรยาน	3.16	1.02	ปานกลาง
	รวม	2.93	1.01	ปานกลาง
		N = 384		

ตารางที่ 3 ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอารามด้านคุณค่า

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่า ทั้งสี่ด้านนี้จัดเป็นศักยภาพด้านคุณค่า โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย ดังนี้ (1) ด้านวัฒนธรรม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) ข้อที่มากที่สุด คือ การจัดแสดงศิลปะพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.11 (2) ด้านประวัติศาสตร์ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$) ข้อที่มากที่สุด คือ โบราณสถานวัดติโลกอาราม คิดเป็นร้อยละ 3.30 (3) ด้านชายกว๊านและน้ำกว๊าน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$) ข้อที่มากที่สุด คือ ภูมิทัศน์บริเวณชายกว๊านร่มรื่น/น้ำรื่นรมย์ คิดเป็นร้อยละ 3.16 (4) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.93$) ข้อที่มากที่สุด คือ แหล่งท่องเที่ยวชายกว๊านพะยาเหมาะแก่การออกกำลังกาย/ปั่นจักรยาน คิดเป็นร้อยละ 3.16

ข้อ	ด้านความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ความสวยงามตามธรรมชาติ	2.98	0.95	ปานกลาง
2	มีจุดเด่นที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน/เที่ยวชม	3.30	1.26	ปานกลาง
3	ผู้คนในท้องถิ่นให้ความเป็นมิตรไมตรี ยิ้มแย้มและช่วยเหลือ	3.15	1.06	ปานกลาง
4	สิ่งอำนวยความสะดวกมีตามความต้องการ	2.99	1.12	ปานกลาง
5	มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี เช่น การรักษาความสะอาด ที่จอดรถ สุขา เส้นทางเดินรถเข้าออก มีคฤหาสน์ท้องถิ่น	3.06	1.10	ปานกลาง
	รวม	3.10	1.10	ปานกลาง
	ด้านสถานที่ตั้ง ระยะทาง ความสะดวก ที่พัก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
6	แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กว๊านพะยา อำเภอมะนัง มีความเหมาะสมในการรับรองนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด	3.03	1.01	ปานกลาง
7	ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว	2.90	0.94	ปานกลาง
8	ความสะดวกของเส้นทางคมนาคมมายังแหล่งท่องเที่ยว	3.02	1.06	ปานกลาง
9	ความเหมาะสมของราคา ที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก	3.19	0.99	ปานกลาง
10	อาหาร เครื่องดื่มมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน/ปลอดภัย	3.14	1.00	ปานกลาง

	รวม	3.06	1.00	ปานกลาง
	ด้านความปลอดภัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
11	แหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่และตำรวจท่องเที่ยวคอยดูแลให้คำแนะนำ	3.31	1.09	ปานกลาง
12	ขณะเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ท่านรู้สึกปลอดภัย	2.90	1.10	ปานกลาง
13	ในแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางและเตือนภัยให้กับนักท่องเที่ยว	2.93	1.02	ปานกลาง
	รวม	3.05	1.07	ปานกลาง
N = 384				

ตาราง 4 ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอารามด้านคุณค่า

ส่วนตาราง 4 เป็นศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวและการเข้าถึง โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย ดังนี้ (1) ด้านความดึงดูดใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) ข้อที่มากที่สุด คือ มีจุดเด่นที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน/เที่ยวชม คิดเป็นร้อยละ 3.30 (2) ด้านสถานที่ตั้ง ระยะเวลา ความสะดวก ที่พัก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$) ข้อที่มากที่สุด คือ ความเหมาะสมของราคา ที่พัก อาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 3.19 (3) ด้านความปลอดภัย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$) ข้อที่มากที่สุด คือ แหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่และตำรวจท่องเที่ยวคอยดูแลให้คำแนะนำ คิดเป็นร้อยละ 3.31

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นย่อยทั้งสี่ ตามตาราง ดังนี้

ข้อ	ด้านการตลาด การท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอเมืองพะเยามีความหลากหลาย เช่น ป่าเขา น้ำตก โบราณสถานเก่าแก่/วัดต่าง ๆ เป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา	3.05	1.12	ปานกลาง
2	ท่านเดินทางมาเที่ยวอำเภอเมืองพะเยาด้วยสื่อดี (บริษัทนำเที่ยว/ปากต่อปากจากคนรู้จัก/สื่อประชาสัมพันธ์)	3.26	1.16	ปานกลาง
3	การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอเมืองพะเยา ควรมีการติดต่อกับบริษัทนำเที่ยว การท่องเที่ยวภาคเหนือ/หน่วยงานรับผิดชอบสมาคม/ชมรม/สถานศึกษา	3.42	1.19	ปานกลาง
	รวม	3.24	1.16	ปานกลาง
	ด้านประชาสัมพันธ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
4	จัดตั้งศูนย์บริการคอยให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว	2.68	1.07	ปานกลาง
5	ควรมีสื่อที่หลากหลาย เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ	2.77	1.00	ปานกลาง
6	ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ	2.83	1.04	ปานกลาง
	รวม	2.76	1.04	ปานกลาง

	ด้านนโยบายของอำเภอเมืองพะเยา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7	การให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว	2.84	0.98	ปานกลาง
8	นโยบายที่กำหนดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งคนในท้องถิ่นควรได้รับประโยชน์	2.78	1.04	ปานกลาง
9	นโยบายให้การศึกษา อบรมและสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ	2.80	0.93	ปานกลาง
10	นโยบายควรมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และคนในท้องถิ่น	2.89	1.00	ปานกลาง
	รวม	2.83	0.99	ปานกลาง
	ด้านการสร้างแนวทางการพัฒนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
11	ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวควรมีแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ	2.76	0.97	ปานกลาง
12	แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่กว๊านพะเยาควรมุ่งเน้นในรูปแบบใด (ธรรมชาติ แบบป่าเขา/น้ำตก ประวัติศาสตร์/โบราณสถาน/โบราณวัตถุ)	2.82	1.08	ปานกลาง
13	ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนา และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่กว๊านพะเยาควรเป็นแบบสงบเงียบ	2.69	0.97	ปานกลาง
14	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ในการที่จะพัฒนาและการส่งเสริมให้กว๊านพะเยาเป็นเชิงอนุรักษ์	3.22	1.14	ปานกลาง
15	ท่านคิดว่าภาพรวมของการพัฒนาและการส่งเสริมที่กว๊านพะเยาในปัจจุบันนี้อยู่ในระดับใด	2.64	1.02	ปานกลาง
	รวม	2.83	1.04	ปานกลาง
		N = 384		

ตารางที่ 5 วิเคราะห์ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากตารางที่ 5 สามารถสรุปได้ ดังนี้ (1) ด้านการตลาด การท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) ข้อที่มากที่สุด คือ การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อำเภอเมืองพะเยา (ควรมีการติดต่อกับบริษัทนำเที่ยว/หน่วยงานรับผิดชอบ สมาคม/ชมรม/สถานศึกษา) คิดเป็นร้อยละ 3.42 (2) ด้านประชาสัมพันธ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$) ข้อที่มากที่สุด คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 2.83 (3) ด้านนโยบายของอำเภอเมืองพะเยา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) ข้อที่มากที่สุด คือ นโยบายควรมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชนและคนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 2.89 (4) ด้านความคิดเห็นในการสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดดีโลกอารามที่กว๊านพะเยา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) ข้อที่มากที่สุด คือ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ในการที่จะพัฒนาและการส่งเสริมให้กว๊านพะเยาเป็นเชิงอนุรักษ์ คิดเป็นร้อยละ 3.22

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อำเภอเมืองพะเยา เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 8 รูป/คน ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดพะเยา การสัมภาษณ์มี 2 ประเด็นหลัก คือ 1) วัดติโลกอารามมีศักยภาพและมีความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ได้มากน้อยเพียงใด 2) วิธีที่จะทำให้วัดติโลกอารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน จากการสัมภาษณ์สามารถแบ่งผลการวิจัยเป็น 5 ประเด็นย่อย ได้แก่

ประเด็นที่ 1 วัดติโลกอารามมีศักยภาพและมีความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เพราะเป็นทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมากกว่า 500 ปี มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ ตั้งอยู่กลางกว๊านพะเยาและมีประเพณีอันดีงามของล้านนา อาทิ การเวียนเทียนกลางน้ำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแต่ละครั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

ประเด็นที่ 2 กิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดติโลกอาราม ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาหรือผู้ที่สนใจได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ หวงแหวน โบราณสถานวัดติโลกอารามและกิจกรรมการปั่นจักรยานตามชุมชนกว๊านพะเยาเพื่อวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้านอันดีงาม

ประเด็นที่ 3 บุคคลและหน่วยงานที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การมีหน่วยงานที่รับผิดชอบกว๊านพะเยาและวัดติโลกอาราม ไม่ว่าจะเป็นธนากรักษ์จังหวัดพะเยา ประมงจังหวัดพะเยา กรมเจ้าท่า สำนักงานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจังหวัดพะเยา

ประเด็นที่ 4 บทบาทหลัก/บทบาทรองที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะยั่งยืนได้ต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันทำงาน โดยจัดกิจกรรมเพื่อรองรับด้วยการทำแผนงานระยะยาวและมีงบประมาณสนับสนุนตลอดปี เจ้าภาพหลักต้องเข้าไปดูแลทำให้เป็นแหล่งเรียนรู้และชุมชนมีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวและการส่งเสริมศักยภาพความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนได้

ประเด็นที่ 5 วิธีการทำให้วัดติโลกอารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดงบประมาณอุดหนุนอย่างเพียงพอเพื่อบูรณะวัดติโลกอารามให้มีความสมบูรณ์ จัดกิจกรรมอันสร้างสรรค์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้น่าอยู่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสืบต่อวัฒนธรรมแบบล้านนา

อภิปรายผล

คณะผู้วิจัยขออภิปรายให้เห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตวัดติโลกอาราม ในประเด็นต่อไปนี้ 1. ศักยภาพด้านคุณค่าพบว่า ระดับความคิดเห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตวัดติโลกอาราม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านชายกว๊านและน้ำกว๊านและด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดน้ำวัดไทร กรุงเทพมหานคร ของธีราภรณ์ นกแก้ว (2556: 6) ที่เห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้คงอยู่ต่อไป ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด ต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ต้องรับฟังความคิดเห็นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม

ช่วยส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นและต้องมีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง โดยนำรายได้ไปอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวต่อไป นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540: 18-20) ที่ระบุว่า องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมถือเป็นการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่นั้นถือเป็นปัจจัยประการหนึ่งในบรรดา 10 ข้อ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม ดังกรณีวัดติโลกอารามเองเป็นวัดที่มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์สำคัญของจังหวัดพะเยาที่นักท่องเที่ยวนิยมล่องเรือไปสัมผัสบรรยากาศธรรมชาติอย่างไม่ขาดสาย

2. ศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวและการเข้าถึงพบว่า ระดับความคิดเห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะเป็นด้านความดึงดูดใจ ด้านสถานที่ตั้ง ระยะทาง ความสะดวกของที่พักและด้านความปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัดติโลกอารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนละแวกนั้นเกิดคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยว กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต เนื่องจากมีจุดเด่น คือ ความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงถือเป็นทรัพยากรที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ประเด็นนี้มีความสัมพันธ์กับแนวคิดในด้านการท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามของสุรศักดิ์ ศิลาวรรณา (2552: 45) ที่ระบุว่า วัดกลายเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนเข้ามาศึกษาหาความรู้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของวัด องค์ประกอบดังกล่าว ก็คือ บทบาทในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับศึกษาสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ต่าง ๆ ของคนในชาติและชาวต่างชาติ ส่งผลให้วัดสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยว ทั้งชาวต่างชาติหรือต่างศาสนาเดินทางมาเที่ยวชมศิลปะความงามภายในวัดที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ความสำคัญของวัด ศิลปกรรมและชื่อเสียงของวัด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 15-16) ที่เห็นว่า หลักการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมมีองค์ประกอบประการหนึ่ง คือ เรื่องการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่น รวมทั้งวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งลักษณะการเคารพวัฒนธรรมตามหลักการที่ว่านี้มีอยู่หลายประการ หนึ่งในนั้น ก็คือ การดูแลรักษาความสะอาดบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและคำนึงถึงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ เป็นการรักษาสภาพเดิมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยาวนานที่สุดและรักษาสภาพจิตใจของนักท่องเที่ยวให้เต็มต่อการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวบริเวณวัดติโลกอารามกัวนพะเยาเอง ในด้านความปลอดภัยแม้จะมีเจ้าหน้าที่และตำรวจท่องเที่ยวคอยดูแลให้คำแนะนำอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ไม่มีเหตุอันตรายให้นักท่องเที่ยวได้ตื่นตระหนกแต่อย่างใด

3. ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า ระดับความคิดเห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตวัดติโลกอาราม อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ถือเป็นทิศทางที่ดีในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับโครงการศึกษาวิจัยความต้องการตลาดต้นแบบการท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวงในจังหวัดสงขลาของพิชญ์ ทองนิม และคณะ (2556: 63) ที่เห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรมความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบของคณะกรรมการ การสนับสนุนของภาครัฐ นอกจากนี้ องค์กรในพื้นที่ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลหรือผู้นำท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงานและกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนขององค์กรและประชาชนอื่น ๆ หรือแม้แต่ธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต้องมีหน้าที่ทำงานร่วมกันอย่างทั่วถึงและเสมอภาคกันจึงจะเกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่าง

ยั่งยืน ในส่วนของวัดซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนาควรนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมตามกระบวนการ AIC อันหมายถึง การเห็นคุณค่า (Appreciation) การมีปฏิสัมพันธ์ (Influence) และการควบคุม (Control) ซึ่งทฤษฎีนี้พระครูพิศาลสรกิจ (สุทิน สุทิน) และคณะ (2563: 77) เห็นว่า เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาในเรื่องหลักไตรสิกขาและหลักอภิธานิยธรรม เพราะในขั้นเห็นคุณค่า (A) ก็คือ หลักของสมาธิ (Concentration) ในขั้นปฏิสัมพันธ์ (I) ก็คือ หลักของปัญญา (Wisdom) และในขั้นควบคุม (C) ก็คือ หลักของศีล (Morality) ดังนั้น หากการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในละแวกวัดดีโลกอารามกวีานพะเยาได้ประยุกต์ใช้หลักการ AIC ในทางพระพุทธศาสนาก็จะทำให้ชุมชนเห็นคุณค่า มีความร่วมมือและเกิดแนวคิดในการคุ้มครองป้องกันให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ในด้าน ดังต่อไปนี้ ประการแรก ปัจจัยด้านพื้นฐานของนักท่องเที่ยว จะเห็นว่า ประชาชนและนักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจประเด็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความห่วงหาพันและต้องการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของวัดดีโลกอารามและรู้สึกพึงพอใจในด้านการเดินทางและสถานที่พักอาศัย

ประการที่สอง ปัจจัยด้านการรองรับนักท่องเที่ยว บริเวณวัดดีโลกอารามกวีานพะเยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีกิจกรรมล่องเรือเวียนเทียนกลางน้ำในวันสำคัญทางศาสนา บุคลากรและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยอุดหนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ มากมาย

ประการที่สาม ปัจจัยด้านการสนับสนุนการท่องเที่ยว จะเห็นว่า ประชาชนและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้วัดดีโลกอารามติดต่อ ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยความร่วมมือของหน่วยงานทุกภาคส่วนและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

ประการที่สี่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว จะเห็นว่า ประชาชนและนักท่องเที่ยวต้องการให้มีการจัดแสดงศิลปะพื้นบ้านในบริเวณแหล่งท่องเที่ยววัดดีโลกอารามอันเป็นโบราณสถานสำคัญ ซึ่งเป็นพื้นที่เหมาะแก่การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการออกกำลังกายหรือการปั่นจักรยาน

บทสรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดดีโลกอาราม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นชายชาวภาคเหนือ มีสถานะโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และมีความรู้พื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุดในเรื่องการห่วงหาพันและรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่วนความพึงพอใจมากที่สุดเป็นเรื่องความหลากหลาย/ความสะดวกของเส้นทางคมนาคมและเรื่องสถานที่จอดรถ สุขา ที่นั่งพักผ่อน

สำหรับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปาน ในศักยภาพด้านคุณค่าแบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อยพบว่า (1) ด้านวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เห็นด้วยในการจัดแสดงศิลปะพื้นบ้าน (2) ด้านประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่เห็นด้วยในประเด็นประวัติศาสตร์ด้านโบราณสถานของวัดดีโลกอาราม (3) ด้านชายกวีานและน้ำกวีาน ส่วนใหญ่เห็นด้วยในประเด็นที่ว่า พื้นที่ชายกวีานเหมาะแก่การประกอบกิจกรรม (4) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่เห็นด้วยในประเด็นที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวชายกวีานพะเยาเหมาะแก่การออกกำลังกาย/ปั่นจักรยาน ส่วนศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวและการเข้าถึงพบว่า (1) ด้านความดึงดูดใจ ส่วนใหญ่เห็นด้วยในประเด็นการมีจุดเด่นที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน/เที่ยวชม (2) ด้านสถานที่ตั้ง ระยะทาง ความสะดวก ที่พัก ส่วนใหญ่เห็นด้วยในประเด็นเรื่องความเหมาะสมของ

ราคาที่กำหนดไว้ (3) ด้านความปลอดภัย ส่วนใหญ่เห็นด้วยในประเด็นเรื่องการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่และตำรวจคอยดูแลให้คำแนะนำ

ส่วนการวิเคราะห์ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อยพบว่า (1) ด้านการตลาดและการท่องเที่ยว ควรมีการติดต่อกับบริษัทนำเที่ยวหรือสมาคม (2) ด้านความคิดเห็นในการสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการสร้างแนวทางการพัฒนาดังกล่าว (3) ด้านนโยบายของอำเภอเมืองพะเยา ควรมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชนและคนในท้องถิ่น (4) ด้านประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ

ประการสุดท้ายศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พบว่า ประเด็นที่ 1 วัดติโลกอารามมีศักยภาพและความสำคัญเพราะเป็นทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด ประเด็นที่ 2 กิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดติโลกอาราม ได้แก่ การท่องเที่ยวในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเด็นที่ 3 บุคคลและหน่วยงานที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ประเด็นที่ 4 บทบาทหลัก/บทบาทรองที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยั่งยืนต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันวางแผนระยะยาวในการจัดกิจกรรม ประเด็นที่ 5 วิธีการทำให้วัดติโลกอารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดงบประมาณอุดหนุนอย่างเพียงพอเพื่อบูรณะวัดติโลกอารามให้มีความสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธีราภรณ์ นกแก้ว. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดน้ำวัดไทร กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยนวัตกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พระครูพิศาลสรกิจ (สุทิน สุทินโน) และคณะ. (2563). การส่งเสริมและพัฒนาชุมชนรอบพื้นที่ป่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มน้ำอิงตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 70-84.
- พระธรรมวิมลโมลี (ปวง ธรรมปัญญาหาเถร). (2542). *ประวัติกว๊านพะเยา*. เชียงราย: เชียงรายไพศาลการพิมพ์.
- พัลลภ กฤตยานวัช. (2554). การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย และย่านชุมชนที่มีคุณค่าทางศิลปสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ. *ธนาคารอาคารสงเคราะห์*. 17 (66), 5-7.
- พิฑูรย์ ทองนิม และคณะ. (2556). ความต้องการการตลาดต้นแบบการท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวงในจังหวัดสงขลา. *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย*. มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 10 พฤษภาคม. หน้า 59-64.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. (2539). *การบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา. (2552). *การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม*. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล